

Hamra

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 125.

1

N:o 125.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående åtgärder till skyddande af naturminnesmärken å kronans mark samt afsättande af vissa nationalparker; gifven Stockholms slott den 17 mars 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

dels medgifva:

att ifråga om å kronans mark befintligt område eller naturföremål, som är af särskildt intresse för kännedomen om landets natur eller på grund af märklig naturbeskaffenhet eljest synes böra för framtiden skyddas, Kungl. Maj:t må äga att, för så vidt kronans rätt angår, lämna tillstånd till detsammas fridlysning enligt hvad om fridlysning af naturminnesmärken kan varda stadgadt; dock att värdefullare område eller föremål härigenom icke må från tillgodogörande för kronans räkning afstängas; samt

att, utan hinder af hvad i allmänhet finnes stadgadt rörande förvaltningen af kronan tillhörig mark, de myndigheter, som därmed äga befattning, må, när sådant utan afsevärd uppoffring eller olägenhet för kronan finnes kunna äga rum, tillåta, att område eller föremål, som är att anse såsom naturminnesmärke, tillsvidare lämnas orubbadt eller genom lämpligt förbehåll vid arrendeupplåtelse undandrages arrendatorns förfogande;

dels ock, under förutsättning att det i nådig proposition af denna dag Riksdagen förelagda förslaget till lag om nationalparker varder af Riksdagen i hufvudsak antaget, besluta:

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 1 Saml. 1 Afd. 86 Häft.

1

att från nu gällande förvaltningsregler må undantagas och såsom nationalparker afsättas följande områden, med rätt för Kungl. Maj:t att i behöfliga fall bestämma de närmare gränserna, nämligen:

1. ett område af omkring femton kvadratmil å oafvittrad mark innefattande Stora Sjöfallet;

2. ett område af omkring nitton kvadratmil å oafvittrad mark innefattande Sarjekfjällen;

3. ett område af Abiskodalens nedre del utgörande omkring 5,000 hektar;

4. ett med urskog bevuxet område af lämplig omfattning inom Suorsa eller Rissa kronoparker i Tärendö revir;

5. ett omkring 200 hektar stort område med löfängsnatur å statens mark söder om fjället Peljekaisse i Arjeplogs revir;

6. den staten tillhöriga delen af Sonfjället i Härjedalens revir eller lämplig del däraf;

7. ett med urskog bevuxet område om högst 20 hektar å Hamra kronopark i Västra Hälsinglands revir;

8. den till indragna kronofogdebostället Väringsö i Länna socken af Stockholms län hörande holmen Ångsön;

9. ett område af lämplig omfattning å Kilsbergens sluttning på Garphytte kronopark i Askersunds revir; och

10. lämpliga delar af Gottska Sandön;

att ifrågavarande områden icke vidare skola för kronans räkning tillgodogöras utan förvaltas i syfte, att desamma såsom profstycken på ursprunglig eller märklig natur måtte åt framtiden bevaras i hufvudsak orubbade; samt

att Kungl. Maj:t må äga att ifråga om dessa nationalparker förvaltning meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
mars 1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE.
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM.

Departementschefen statsrådet Alfred Petersson anförde i underdånighet:

»I skrifvelse den 13 maj 1904 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för att bereda skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken, och yttrade Riksdagen därvid, bland annat, att då staten på de mest skilda ställen i vårt land ägde större eller mindre besittningar, kunde, enligt Riksdagens mening, här och där en plats, där sällsynta djur eller växter trufdes, ett egendomligt skogsbestånd, ett vattenfall, någon säregen geologisk bildning o. s. v. fridlysas för åverkan, så att

nu angifna afseenden. I och med det, att ett kronan tillhörigt område enligt Riksdagens beslut afsatts till nationalpark, skulle på grund af lagens innehåll vara klart, hvad beträffande nationalparken skulle gälla såväl i förvaltnings- som fridlysningsafseende.

Af skäl, som anförts vid föredragningen af det omarbetade förslaget till lag angående nationalparker har vid omarbetningen lagens räckvidd betydligt begränsats. Förslaget inskränker sig numera till att stadga allenast hvad ett områdes afsättande till nationalpark innebär i *fridlysningsafseende*, samt medger Kungl. Maj:t att i reglemente för hvarje särskild nationalpark föreskrifva de undantag från fridlysningsbestämmelserna, som visa sig erforderliga för att kunna i ofvan antydda riktningar ändamålsenligt förvalta parken. Hvad områdes afsättande till nationalpark innebär i *förvaltningsafseende* är genom lagen lämnadt oafgjordt.

Om Eders Kungl. Maj:t, såsom jag nu går att hemställa, tacktes föreslå Riksdagen, att vissa områden må till nationalparker afsättas, måste af ofvan antydd anledning i sammanhang därmed begäras, att Riksdagen må medgifva, att dessa områden undantagas från nu gällande förvaltningsregler och icke vidare skola för kronans räkning tillgodogöras utan förvaltas i syfte, att desamma såsom profstycken på ursprunglig eller märklig natur må åt framtiden bevaras i hufvudsak orubbade, samt att Kungl. Maj:t må äga att ifråga om förvaltningen meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

Jag öfvergår nu till frågan, hvilka särskilda områden i första rummet böra ifrågakomma att afsättas till nationalparker. I detta afseende hafva de sakkunnige föreslagit åtskilliga platser i skilda delar af landet. Beträffande dessa hafva de sakkunnige till en början anført, hursom de för egen del visserligen icke haft tillfälle att genom besök å de särskilda ifrågasatta platserna öfvertyga sig om deras naturbeskaffenhet och lämplighet till nationalparker. Men åtskillig utredning föreläge genom de af vetenskapsakademien och domänstyrelsen i frågan afgifna utlåtanden samt de upplysningar, som till akademien och domänstyrelsen afgifvits af åtskilliga ortsmyndigheter. De sakkunniges uppgift hade tillsvidare i denna del af ämnet varit att sammanställa de uppgifter, som sålunda lämnats, och de hade i åtskilliga fall funnit det kunna anses ådagalagd, såväl att de föreslagna platserna vore väl förtjänta att skyddas som ock att detta kunde ske utan någon

b) Förslag
å särskilda
områden.

iakttagelser rörande fjällgränsens nedgående eller med andra ord skogens undanträngande från fjällsidorna vore säkerligen af vikt, att hela denna fjälltrakt kunde afsättas till nationalpark, men då en betydlig del däraf torde tillhöra enskilde, torde alltför stora hinder möta. Alldeles nödvändigt, om nationalparken skulle blifva af något värde såsom studieområde, torde emellertid vara att därtill afsattes högsta kalfjället, efter uppgift benämndt Korpflygget, med närmast liggande fjälltoppar och ett så stort område däromkring, att ett skogsbälte af lämplig bredd inginge däruti på alla sidor eller, om hinder därför mötte, åtminstone på norra och västra sidorna, som vore de för kalla vindar mest utsatta, och borde härvid tillses, att så långt möjligt vore området erhöile naturliga gränser. I hvilken mån dessa önskemål öfver hufvudtaget eller utan större kostnader skulle kunna uppnås, vore för närvarande outredt. På grund häraf föresloges, att, innan nådigt beslut i ärendet fattades, Eders Kungl. Maj:t täcktes låta dels verkställa undersökning om Sonfjällets lämplighet till nationalpark och den omfattning denna i sådant fall borde gifvas samt, därest område, som ej tillhörde kronan, skulle finnas erforderligt, huruvida och med hvilken kostnad detsamma skulle kunna förvärfvas, och dels låta uppmäta och kartlägga det område, som ansåges böra afsättas till nationalpark.

Kammarkollegium och domänstyrelsen hafva i sitt yttrande öfver de sakkunniges förslag i denna del förklarar sig därvid icke hafva funnit anledning till någon erinran.

5. *Ett mindre område å Hamra kronopark i Gäfleborgs län.*

Likasom det är af stort intresse att i afseende å fjällvegetationen kunna anställa jämförelser mellan områden i nordligare och sydligare delarne af Norrland, så synes man också, såsom de sakkunnige anført, böra sörja för, att ett urskogsområde i sydligare delarne af vårt egentliga skogsområde lämnas orubbadt för att erbjuda ett åskådningsmaterial, som lämpar sig för jämförelse med det till afsättning föreslagna urskogsområdet i norra Sverige.

I detta hänseende föreslog vetenskapsakademiens naturskyddskommitté särskildt ett område å Hamra kronopark, där skogen ännu kvarstår i orubbad ursprunglighet.

Domänstyrelsen hemställde om en närmare undersökning på stället angående platsens lämplighet och områdets begränsning.

De sakkunnige anförde beträffande denna fråga, att då skogen på ifrågavarande kronopark naturligen vore af värdefullaste beskaffenhet, afsättning af något större område icke torde kunna ifrågasättas. Detta torde ej heller vara nödigt. Ett område af högst 20 hektar syntes kunna vara för ändamålet tillräckligt. Denna nationalpark finge endast en naturvetenskaplig betydelse, ej någon egentligen estetisk uppgift. Den blefve endast ett slags forstligt experimentalfält och med afseende på den betydelse detta komme att få äfven för det praktiska skogsväsendet, torde dess afsättande icke kunna anses vara från ekonomisk synpunkt betänkligt. Vid områdets utstakande på marken borde naturligtvis den största hänsyn tagas till den praktiska skogsvårdens kraf.

På grund häraf föreslogo de sakkunnige, att till nationalpark måtte afsättas ett med urskog bevuxet område om högst 20 hektar å Hamra kronopark.

Öfverjägmästaren i Gäfle Dala distrikt Wilhelm Teden och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län likasom kammarkollegium och domänstyrelsen hafva förklarat sig icke hafva något att erinra mot de sakkunniges förslag.

6. Holmen Ängsön, hörande till indragna kronofogdebostället Väringsö i Länna socken af Stockholms län.

Denna holmes afsättande till nationalpark förelögs i skrifvelse till vetenskapakademiens naturskyddskommitté af domänintendenten Oscar Tamm, som därom yttrade:

»Ängsön omfattar enligt år 1899 af förste landtmätaren Thure Essén upprättad karta en areal af 72,65 hektar, hvaraf 2,46,50 hektar åker och tomt, 11,56,50 har äng och odlingsmark samt 58,62 har afrösningsjord. Afrösmingsjorden är beväxt med en rik och kraftig trädvegetation, bestående ej blott af barrskog utan äfven i stor mängd af vackra och kraftiga löfträd af mångahanda slag, hvarmed, som, naturligt är, följer en rik undervegetation af örter. På öns sydligaste del ligger ett litet torp, som är utarrenderadt för domänstyrelsens skogsafdelnings räkning. Genom sin rika och ofördärfvade natur är denna ö en pärla i Stockholms numerä ganska skogfattiga skärgård, och den förtjänar att skyddas så att densamma allt fortfarande må få behålla sin naturliga prägel.»

Uti af domänstyrelsen infordradt yttrande uppgaf revirförvaltaren jägmästaren Bremberg att holmens areal enligt 1892—93 upprättad skogshushållningsplan utgjordt 74,37 har, hvaraf 55,51 har produktiv mark samt att området med därå växande träd torde kunna värderas till 20,000 kronor.